

Şerife Ağarı, Risâle-i İ'tikâdiyye, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020. (Tanıtma Yazısı)*

Abdullah Tahir ÖZDEMİR **

Klasik edebiyatta mevcut olan tercüme geleneğine ve örneklerine bakıldığında günümüzdekinden çok farklı bir anlayışla karşılaşılmaktadır. Bu edebiyatta “[t]ercüme edilen eserin ne kadarına sadık kalınacağı, ne kadarının yeniden yazılacağı, hangi bölümlerin tercüme edilip hangi bölümlerin çıkarılacağı şairin inisiyatifindedir” (9). Dolayısıyla bu anlayışla eser vermiş müellifler ve şairler, kaynak esere tam bir sadakatle yapılan çevirilerden çok, telife yakın tercüme kaleme almışlardır. Neyin tercüme edileceği ise daha ziyade okur kitlesinden gelen taleplere bağlıdır. Akâidnâme adı verilen, itikadî meseleleri ele alan ve Türk milletinin teveccühüne mazhar olan eserler de böyle bir talebin neticesinde pek çok tercüme faaliyetinin mevzuu olmuştur. Şerife Ağarı'nın yayına hazırladığı Risale-i İ'tikadiyye de bu tarz bir mensur akâidnâmenin manzum tercümesidir. Klasik edebiyatın kendisine mahsus ve en mühim hususiyetlerinden birisi, nazmın nesre tercih edilmesidir. İlmî mahiyetteki mensur bir eserin tercüme edilirken manzum hale getirilmesi de bunun bir tezahürüdür. Böyle bir tercihin pek çok sebebi olsa da en görünür olanı kafiye ve ahenkli olan nazmın, ezberi daha kolay hale getiriyor olmasıdır. Hele de akâidnâmenin bir Müslümanın mutlaka bilmesi gereken itikadî meseleleri ihtiva eden bir eser olduğu düşünülecek olursa akılda kalıcılığın ne kadar ehemmiyetli olduğu anlaşılacaktır. Dolayısıyla müellif de söz konusu eseri tercüme ederken bu anlayışla hareket etmiş ve hatta eserinde de bunu açıkça belirtmiştir: “Diledi Türkî dilince bu fakîr/ Nazm ide hıfz itmesi ola yesîr” (14).

---

* Bu makale 06.04.2023 tarihinde dergimize gönderilmiş; 08.04.2023 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 26.06.2023 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Makaleye atf şekli; Abdullah Tahir Özdemir, Şerife Ağarı, Risâle-i İ'tikâdiyye, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2020. (Tanıtma Yazısı), *Karabük Türkoloji Dergisi*, Cilt /Sayı: 6-1 (2023), Karabük 2023, s. 149-151.

ISSN 2667-7253/e-ISSN 2687-3885, DOI: 107596/katud.31072023.08

** Arş. Gör., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tahirozdemir@karabuk.edu.tr, orcid ID: 0000-0002-7063-3845

Diğer taraftan bu kadar şuurlu bir tercihle tercüme faaliyetine girişen ve esas gayesinin halka fayda sağlamak olduğunu ifade eden müllefite ait ismi dışında teferruatlı bilgi yoktur. Ağarı, eserden yola çıkarak yazarın isminin Muzaffer bin Muhammed, mahlasının da Hatîb olduğunu ifade etmektedir ancak devrin en mühim kaynaklarından olan şair tezkirelerinde hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dahası tercüme edilen mensur akâidnâmenin de hangisi olduğu tam belli değildir. Ancak Ağarı, temel akâid metinleriyle yaptığı mukayeseler sonucu bu tercüme ile Taftâzânî'nin Şerhü'l-Akâid'i arasında bir münasebet kurmuş, böylece Risâle-i İ'tikâdiyye'nin bu eserin çevirisi olduğu kanaatine varmıştır. Esasında Şerhü'l-Akâid Ömer Neseî'ye ait Metnü'l-Akâid'in bir şerhidir. Ne var ki eserin kendisinden çok bu şerhi meşhur olmuş ve söz konusu şerh, Osmanlı Devleti'nin, resmî yahut gayri resmî tedrisatın yapıldığı bütün kurumlarında asırlar boyunca okunarak Türk halkının İslamî yapısını şekillendirmiştir. Dolayısıyla Risâle-i İ'tikâdiyye bu eserin pek çok tercümesinden yalnızca birisidir ve manzum olması da onu ayrıca ehemmiyetli kılmaktadır.

Ağarı'nın söz konusu çalışması “Ön Söz” ve “Giriş” kısımlarından sonra gelen ve “Manzum Akâidnâmeler”, “Risâle-i İ'tikâdiyye” ve “Metin” başlıklarını taşıyan toplam üç bölümden müteşekkildir. İlk bölüm olan “Manzum Akâidnâmeler”de araştırmacı akâidnâme türü, manzum akâidnâmeler ve temel akâidnâme metinleri hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca temel akâidnâme metinleri ile Risâle-i İ'tikâdiyye arasında yaptığı mukayeseler sonucu söz konusu çevirinin Taftâzânî'ye ait Şerhü'l-Akâid'den yapıldığı neticesine vardığını ifade etmektedir.

İkinci bölüm ise “Risâle-i İ'tikâdiyye” başlığını haizdir ve aynı zamanda dört alt bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilki “Eserin Tanıtılması”dır. Bu alt bölümde mevzubahis tercümenin nazım şekli, nazım türü, kaç beyitten teşekkül ettiği, hangi tarihte yazılmış olabileceği ve hangi eserin tercümesi olduğu hakkında birtakım akıl yürütmeler ve malumat mevcuttur. İkinci alt bölüm olan “Müellifi” bu tercümenin yazarı hakkında elde bulunan bilgileri okuyucuya sunmaktadır. Buna göre müellifin ismi ve mahlası ile birlikte bir camide vaiz olduğu bilinmektedir. Ancak bunun ötesinde bir malumat mevcut değildir ve müellifin biyografisine tezkirelerde de rastlanmamıştır.

Üçüncü alt bölüm olan “Şekil Özellikleri”nde manzum olan bu eserin vezin, kafiye ve redif gibi sahip olduğu hususiyetler teferruatlı bir şekilde inceleme mevzusu yapılmaktadır. Ayrıca dil ve üslup da tetkik edilmektedir. Ağarı, her ne kadar itikâda ve kelâma dair Arapça bir eserin tercümesi olduğu için çokça Arapça ve Farsça kelime içerse de eserin son derece sade bir dile sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda Farsça terkiplerin en fazla ikili

şekillerine yer verilmiş ve Arapça ve Farsça kelimeler dili ağırlaştırmayacak şekilde kullanılmıştır. Bu sayededir ki müellifin şuurlu şekilde benimsediği halka menfaatli olma gayesi de zarar görmemiştir. Zaten bu maksadın neticesidir ki eserde nida sanatının bolca kullanıldığı, konuşmaya yakın bir üslup mevcuttur. Diğer taraftan dilin sadeliği yazıldığı devirle de alakalıdır. Zira eser 15. yüzyılda yazılmıştır ve Eski Anadolu Türkçesi ile uyuşan bir dile ve dil hususiyetlerine sahiptir.

Dördüncü ve son alt bölüm “Muhteva Özellikleri”dir. Bu bölümde evvela mesnevinin tertibine, tevhit, naat, sebep-i telif, fasıllar ve dua sıralamasıyla bölümlendirildiğine ve bu yönüyle klasik geleneği takip ettiğine değinilmektedir. Akabinde konusundan, hangi fasılda hangi mevzu üzerine konuşulduğundan, adı geçen mezhep ve inançlar ile bunların görüşlerinden ve adı geçen şahsiyetlerden bahsedilmektedir. Böylece bir yandan eserde geçen kavram, ekol ve şahsiyetlere dair malumat verilirken bir yandan da günümüze kadar gelmiş itikâdi ihtilafların ve meselelerin o günün dünyası açısından ne ifade ettiği açıklığa kavuşturulmaktadır.

Üçüncü ve son bölüm ise “Metin” başlığını taşımaktadır. Bu bölüm ayrıca dört alt başlıktan da müteşekkildir. Bunlardan ilki “Nüsha Tavsifi”dir ve başlıkta da dendiği gibi eserin iki ayrı nüshasının, yani Kastamonu ve Marmara Üniversitesi nüshalarının tavsifi yapılmaktadır. Bu tavsif esnasında nüshaların yeri, boyutu, satır ve sütun sayısı, yazı ve kâğıt türü, kapak ve cildi, var olan vakıf ve ferağ kayıtları, müstensihinin kim olduğu, istinsah tarihi ve başı ile sonunda yer alan ibareler hakkında konuşulmaktadır.

İkinci ve üçüncü alt başlıklar “İmla Özellikleri” ile “Metnin Kuruluşunda İzlenen Yol” başlıklarını taşımaktadır. Bu iki başlık altında nüshaların hareketli olup olmadığı, çeviri yazıda hangi noktalama işaretlerinin kullanıldığı, nasıl bir imla düzeninin tercih edildiği ve metin kurulurken iki nüshadan ne şekilde faydalandığı gibi mevzulardan bahsedilmektedir. Son alt başlık olan “Transkripsiyon Alfabeti” ise eser boyunca kullanılan transkripsiyon alfabetini ihtiva etmektedir. Eserin nihayetinde de isteyenlere mukayese yapma fırsatı sunacak bir tıpkıbasım kısmı mevcuttur.

Mevzubahis çalışma akademik ve dolayısıyla teknik tarafları ağır basan bir hususiyettedir. Bu sebeple itikâdi meselelerin ve çekişmelerin ve bazı meşhur şahsiyetlerin geçmişteki akislerini ve algısını görmek isteyen ve klasik edebiyata da ilgisi olan araştırmacıları kapsayan bir kitleye hitap etmektedir. Ayrıca söz konusu çalışma, ehemmiyetli bir tarihi vesikadır ve araştırmacıların istifadesine sunduğu malumat itibarıyla, muhatap aldığı kitlenin dar veya geniş olduğuna bakılmaksızın, hakikaten de takdire şayandır.